

POKRET ZA DUH. VJEŽBE U HOLANDIJI

Ako budemo ikada smjeli godinu 1930., zvati srećnom za katoličke Hrvate, tad će jedan od glavnih razloga za taj »epitheton« biti sigurno i to, što smo dobili dvije kuće mira Božjega, dva doma za duhovne vježbe.¹ Velik je to događaj u povijesti svakoga pa i puno većega naroda od našega. Ali da nam sva veličina toga događaja dođe do svijesti, da on postane prvom karikom u lancu velikih događaja u povijesti hrvatskoga katoličkog naroda, valja mu dati pristalu pozadinu i valja ga osvijetliti pravim svijetlom.

Mi smo Hrvati, kako se obično veli, mostom između zapada i istoka; mi treba da posređujemo kulturne tekovine jednoga drugome. Časna je to zadaća bez sumnje, ali ima i ona svoje naličje. Kao posrednici mi smo negdje na periferiji svoje kulturne sfere, pa stoga obično treba nešto vremena, dok se talasi novih tekovina, što uzbibaše centrum, pomalo dovaljaju i do nas. Svjedokom za to jest baš i pokret za duhovne vježbe, kako to pokazuje mala smotra po kulturnom zapadnom svijetu.

Holanđezima nisu po vremenu prvi u pokretu za duhovne vježbe. Pretekli su ih u tome Francezi i Nijemci. Ali danas je taj pokret kod njih po svoj prilici prvi po svojem opsegu i po svojoj uzornoj organizaciji. Osim toga objektivnog razloga, o kojem će se lako uvjeriti svatko pročitavši ovo par redaka, ima i je-

¹ Dne 19. ožujka (na Josipovo) o. g. blagoslovio je i svečano otvorio preuzv. g. nadbiskup zagrebački dr. A. Bauer dom za duhovne vježbe, što ga za ženske otvoriše čč. ss. sv. Križa na Vrhovcu u Zagrebu, a ima u njemu mjesta i za 50 egzercitanata. Već je u njemu obavljeno nekoliko vrlo uspješnih tečajeva: za gospode, za učiteljice, za pročelnice Djevojačkih društava presv. Srca Isusova itd. A dok ovo pišem, obavljaju se zadnje završne radnje na domu duhovnih vježba za muške, što ga zajedno s novicijatom podigloše Isusovci na Rebru u Zagrebu. I u tom domu bit će mjesta za po prilici 40 egzercitanata.

dan subjektivni, što sam odabrao baš holandski pokret za duh. vježbe, da ga prikažem. Pisac ove rasprave bio je tako sretan, da je više od dvije potpune godine uživao gostoprimstvo te Bogom blagoslovene zemlje i da je mogao izbliza da promatra onaj bujni katolički život i rad, koji je u njemu ostavio neizbrisive uspomene. I stoga smatra svojom dužnosti kršćanske zahvalnosti, da baš primjer malenoga holandskog naroda pokaže svojemu rodu za nasljedovanje . . .

Iz povijesti holandskoga pokreta za duhovne vježbe.²

Tražeci lijeka nevoljama svojega doba i svojega naroda počeo je o. Watrigant D. I. još g. 1881. i 1882. sa zatvorenim duhovnim vježbama za svjetovnjake u sjevernoj Franceskoj.³ Iz Franceske preneseno je blagosloveno sjeme u Belgiju, gdje se devedesetih godina već davale takove duhovne vježbe u više domova. U susjednoj »protestantskoj« Holandiji još se nije ništa micalo, kad g. 1906. nanese sreća jednoga begijskog Isusovca u međašni grad Maastricht te on stade snubiti odličnije limburgske⁴ katolike za duhovne vježbe u nedalekom domu preko belgijske međe. Kako to obično sa svakom »novotarijom« biva, primljena je i ta s dosta velikim nepovjerenjem; javilo ih se zaista malo, ali su ipak bili sve po izbor ljudi: među njima bio i Ruys de Beerenbrouck, generalni predsjednik katoličkog Saveza za pokrajinu Limburg i kasniji holandski ministarski predsjednik.

Rezultat tih prvih duhovnih vježba na tuđem tlu bio je upravo odličan. Još prije nego što prekoračiše međaš svoje domaje, složise se u odbor, koji će pošto poto podići na domaćem tlu dom za duhovne vježbe. Došavši doma opremiše deputaciju

² Podatke za to vadim iz izvrsnoga prikaza o. Devane D. I.: *The enclosed retreat movement in Holland — What the Dutch can teach us* izašlog u *The Irish ecclesiastical record* (1927., str. 569—591. i 1928., str. 30—50.). Osim rečene radnje upotrijebio sam kod izradivanja ovoga prikaza svoje lično iskustvo, što sam ga stekao osobito na pohodu kuće duhovnih vježba u Spaubeeku, te podatke, što sam ih dobio od o. Cramera D. I., na kojima mu ovdje najsrdačnije zahvaljujem.

³ Još nešto ranije, za njemačkoga »Kulturkampf« počela je na političaj prognanoga kölnskoga nadbiskupa Melchersa kongregacija Steylovaca s domom duhovnih vježba za njemački kler. Kasnije počese u njemu obavljati i svjetovnjaci zatvorene duhovne vježbe, ali su to bili većinom Nijemci tako, da je taj dom praktički ostao njemačkim, iako se nalazi na holandskom tlu.

⁴ Maastricht je politički centar za holandsku pokrajinu Limburg, a nalazi se upravo na samoj međi između Belgije i Holandije. Od njega nije više daleko ni do belgijskoga doma duhovnih vježba u Fayt-lez-Merages, što ga ovjekovječio René Bazin u svojem: *Le blé qui lève*. Por. Devane, 1. c., str. 573.

o. provincijalu Družbe Isusove, koja će ga zamoliti za jednoga oca, što bi imao s njima raditi za naumljeni cilj i podupirati ih u njihovu plemenitom nastojanju. Srećnom gestom odabere poglavar za taj važni posao o. Cramera D. I., koji danas sa zadovoljstvom gleda poput veterana na dvadesetipetogodišnji plodonosni rad te s mladenačkom živahnošću i srdačnosti prima goste i vodi ih po krasnom domu za duhovne vježbe u Spaubeeku, a sa svetačkim žarom i finim humorom oduševljava holandske katolike u duhovnim vježbama za Božju stvar.

Velikim je dobitkom bilo za stvar i to, što su za nju predobili Roberta Regouta, koji je umro godine 1913. kao ministar pravde. Propaganda je vrlo dobro napredovala, novac je doticao, a priprosti svijet nastojali su predobiti za stvar šaljući ga preko međe u bližnje domove na duhovne vježbe. Tako bude već dvije godine kasnije svečano otvoren prvi dom za duhovne vježbe u Venlou, što ga je dne 4. lipnja 1908. svečano blagoslovio roermondski biskup. Dom je predan oo. Isusovcima.

Prvih šest mjeseci dano je 29 duhovnih vježbi, koje je obavilo 1414 egzercitanata svakoga staleža: ministara, saborskih zastupnika, činovnika, vojnika, radnika, seljaka, sveučilištaraca, učitelja, školske djece itd. Kad je dom u Venlou godine 1923. slavio svoj srebrni jubilej, mogao je u svojim analima pokazati zabilježenih 1000 trodnevnih duhovnih vježbi, koje je obavljalo 60.343 svjetovnjaka i to: 22.072 seljaka, 21.965 radnika sviju struka, 15.667 trgovaca i ljudi raznih zanimanja te 639 mladića i sveučilištaraca.⁵

Ako se priča o gorušičnom zrnu smije primijeniti na još koju instituciju osim Crkve Božje, onda će to sigurno u našem slučaju biti na mjestu. Još iste godine 1906., kad se počeo dizati dom za

⁵ Devane, 1. c., str. 576. Zanimljivo je čuti iz usta samoga Roberta Regouta, koji bi baš u taj dom dolazio svake godine u Velikom tjednu s odabranom kitom intelektualaca: članovima i jedne i druge saborske kuće, katoličkim ministrima, sucima i drugim visokim državnim činovnicima, kako je shvatio zadaću duhovnih vježba, i što je osjetio da su mu dale. »Gospodo«, reče on jednom takovom zgodom nakon duhovnih vježba svojim drugovima, »što smo mi dosele radili? Bili smo bez sumnje praktični katolici. Išli smo svake nedjelje na sv. Misu, pače i ispod nedjelje, primali smo sv. sakramente; mi ne pijemo, ne psujemo, nemamo na duši velikih grijeha. Ali što smo učinili za »Božju stvar«? Šta smo učinili za Krista i za Crkvu? Kako smo upotrijebili svoje talente, svoj položaj? Ja sam se ovdje naučio poznavati nesumljive dužnosti... Svrha zatvorenih duhovnih vježba nije izravno ta, da one, koji su dugo vremena zanemarivali svoje vjerske dužnosti, učine opet praktičnim kršćanima... Niti to, da stvori pobožnjakoviće ili drvene svece, koji će cijeli dan sjediti u crkvi. Duhovne vježbe hoće da odgoje ljude svakoga razreda i položaja, koji će izaći da se žrtvuju i da budu žrtvovani za stvar Isusa Krista.« Ibid., str. 582. Por. kolokvij u razmatranju o paklu, razmatranje o kraljevstvu Kristovu, o dvjema zastavama!

duhovne vježbe za muške u Venlou, otvoriše »Kćeri presvete Djevice« (Filles de la Ste Vierge) u Eijsdenu blizu Maastrichta dom za ženske za trideset osoba. Godine 1908. slijedio je dom za ženske u Tilburgu, što ga osnivaše sestre od cenakula; dvije godine kasnije, dne 28. srpnja otvaraju oo. redemptoriste »dom sv. Alfonza« u Amersfoortu, a dan kasnije »dom sv. Klementa Hofbauera« u Noortwykerhoutu, u kojima se daju duhovne vježbe za muške i ženske. Tako je u svakoj od holandskih biskupija osim biskupije Breda bio barem po jedan dom za duhovne vježbe, t. j. u biskupijama: Roermond, s' Hertogenbosch, Haelem, Utrecht. Godine 1912. dne 22. travnja otvoriše isti oo. redemptoriste dom duhovnih vježba za biskupiju Breda u Seppeu. Tako je dakle u prvih šest godina otvoreno šest domova za duhovne vježbe, a pet je od tih trebalo graditi s temelja!

Od šest holandskih biskupija dvije su u pokrajinama Limburg (biskupija Roermond) i Brabantu (biskupija s' Hertogenbosch), u kojima živi pretežno katoličko pučanstvo. Koje čudo da se baš u tim biskupijama domala pokazalo, da im po jedan dom za duhovne vježbe nije dovoljan. Tako je jedna od njih dobila novi dom u Vuchtu, koji je i opet poglavito zaslugama o. Cramera i Roberta Regouta, tada već ministra pravde, svečano otvoren pod imenom »Loyola« dne 8. rujna 1913. a drugi otvoriše za ženske već spomenute redovnice Kćeri presv. Djevice« (Filles de la Ste Vierge) u Roermondu za šezdeset egzercitantica (40 po samicama i 20 u zajedničkim spavaonicama).

Za jugom nije ni sjever htio da zaostane. Tako je biskupija Haarlemska dobila krasan dom za duhovne vježbe (s 42 samice krasno uređene s vodovodom u svakoj) u Rotterdamu godine 1914.

Iako je svjetski rat ostavio svoje tragove i u neutralnoj Holandiji, ipak nije mogao zapriječiti širenja tako spasonosne institucije kao što su zatvorene duhovne vježbe. Baš nekako za svjetskog rata nadoše u najjužnijem dijelu Holandije, u Limburgu velike naslage ugljena. Ubrzo se počela množiti industrija u tom kraju, a s njom i radništvo. Trebalo se pobrinuti, da to radništvo ne skrene na lijevo. I naši se Holandiji pokazaše na visini. Prekrasne crkve stadoše nicati na sve strane, gdje god se moglo predvidjeti, da će nastati radničke kolonije tako, da su crkve već obično dočekale radnike. O tom sam se sam na svoje oči uvjerio pohađajući naše zemljake među radništvom.⁶ Jedna od prvih

⁶ U pokrajini Limburg ima po ugljenicima već preko 2000 slovenačkih radnika, koji imaju i svoja četiri katolička radnička društva sv. Barbare. Crkve, što ih u Holandiji dižu među radništvom, prave su katedrale građene i uređene s toliko finoće i ukusa, da bi pristajale u svaki moderni velegrad. A sve se to gradi bez ikakove javne pomoći samim prinosima dobrih vjernika i obično vlasnika ugljenika, koji sami znaju, što im za čestitost radnika vrijedi crkva. Uopće je cijelo radničko pitanje u Holandiji s katoličke strane tako divno riješeno, da bi bilo vrijedno s njim se i posebno pozabaviti.

briga presvjetloga biskupa roermondskoga, kojemu taj kraj i pripada, bila je, da se što prije u najbližoj blizini podigne dom za duhovne vježbe. Pa kad se nije mogao odmah graditi novi dom, ponudiše za tu plemenitu svrhu njemački Isusovci u Valkenburgu svoj zaselak Aalbeek. Od godine 1918. do godine 1925. obavilo je u njemu po prilici 3000 egzercitanta duhovne vježbe, a onda je otvoren novi prekrasan dom u Spaubeeku, koji sam i lično mogao pohoditi te se uvjeriti o praktičnosti i ukusu, s kojima ga moja holandska braća urediše.

Tko bi mislio, da je za katolički narod od neko tri milijuna katolika ovoliko domova dosta, taj ne bi shvatio ni mentaliteta ni duhovnih potreba dobrog holandskog naroda. Do danas otvorena su još dva doma za duhovne vježbe u sjevernom dijelu Holandije⁷. A i svoje braće po krvi vjerom rastavljenih t. j. protestantskih i bezvjerskih Holandijaca ne zaboraviše holandski katolici. Posebne se duhovne vježbe daju za one duše, koje traže Boga — Istinu, te ima i za takove poseban dom za duhovne vježbe tamo negdje od g. 1923.⁸ Tako danas imaju holandski katolici svega šesnaest domova za duhovne vježbe bilo za muške bilo za ženske, od kojih su dva njemačka. Pri tom računam samo stalne domove, koji služe samo toj svrsi. U svakom od njih obavi svake godine od 1.500 do 4.000 egzercitanata duhovne vježbe od tri dana. Zar se čovjeku i nehotice ne nameće pitanje: Šta li su radili, kako li su organizirali holandski katolici to djelo, da se ovako divno razvilo? Na to pitanje želim sada odgovoriti.

»Djelo za duhovne vježbe« u Holandiji.

Sam božanski Osnivač Crkve odredio je put, kojim valja da udari svako pouzeće, ako hoće da zaista donese ploda za proslavu Božju i za spasenje duša. Taj put glasi: **hierarhija!** U Holandiji rade rame o rame za duhovne vježbe redovnički i svjetovni, kulturni kler pomažući i popunjujući jedni druge. Re-

⁷ Jedan u sjevernoj Holandiji u Bergenu, a drugomu ne znam imena. Već godine 1922. obavilo je prema statistici u tadašnjim domovima okruglo 27.000 ljudi zatvorene duhovne vježbe. Sada bi statistika sigurno pokazivala još veće brojke, kad se i broj domova umnožio!

⁸ Golemih je za to zasluga stekao ženijalni o. van Ginneken D. I., koji je svojim originalnim i zanimljivim načinom izvjestio njemačku javnost o svom radu za konvertite u »Stimmen der Zeit«, Okt., Nov. 1923., str. 1—19. Isti je otac izdao i knjigu: »Voordrachten over het Katholicisme vor niet-katholieken«, Rotterdam 1927. (Predavanja o katolicizmu za nekatolike). Zanimljivo je na njoj između ostaloga i to, što je ukrašena mnogim slikama Jana Tooropa, jednoga od najvećih modernih slikara holandskih, koji je i sam konvertirao. Premda je knjiga veoma skupa (stoji 13 guldena t. j. po prilici 290 dinara!), ipak se već raspacala u 3000 primjeraka, te se sprema novo izdanje.

»Život« 1930. (XI) Br. 7.

dovnici upravljaju domove i daju duhovne vježbe, jer za to imaju više uvjeta od kulturnoga klera, a ovaj opet organizira tečajeve i kupi učesnike, koji su mu bez sumnje lakše na dohvat nego li redovnicima. Ova zajednička suradnja koristi i jednima i drugima: redovnicima se daje prilika, da svoje talente upotrijebe na dobro duša i na izgradnju doma Božjega, koji je Crkva Božja, a kulturni kler dobiva apostole za preporadanje svojih župa, i tako su malo pomalo župe zaista preporođene. I jedan i drugi kler ima kao pomoćnika uzorne kat. svjetovnjake. Na tom eto principu zajedničke suradnje redovnog i svjetovnog klera te zajedno svjetovnjaka punih apostolskoga duha osnovana je akcija za duhovne vježbe u Holandiji.

Još je gradnja prvoga doma za duhovne vježbe (u Venlou u biskupiji roermondskoj) bila u povojima, kad je nadležni biskup uputio svojem svećenstvu ovu okružnicu:

»... Tko je dobro obavio duhovne vježbe, sigurno je uvjeren o velikoj koristi, koja iz njih proizvire za unutrašnji i vanjski život... Vođeni tim uvjerenjem mi smo odlučili u svojoj biskupiji »Djelo zatvorenih duhovnih vježba«... Smatramo suvišnim brizi i sudjelovanju svojega gorljivog župskog klera preporučivati »Djelo zatvorenih duhovnih vježba«. To je »Djelo« župsko djelo per excellentiam, jer mu je svrhom dizati vjerski i moralni stepen župljana. Sigurno je istina, da je ista svrha i pučkim misijama, kojima dužujemo hvalu za sve dobro, što ga izvedoše, u našoj biskupiji, ali zatvorene duhovne vježbe su uspješnije nesamo stoga, što se mogu davati mnogo češće nego li misije, nego i osobito zbog samoće pojedinca, zbog zajedničkih i čestih molitava, zbog primjera ostalih egzercitanata i zbog bavljenja s pojedincima, koji imaju svaki svoje posebne potrebe. Zato one imaju više praktičke koristi, djeluju uspješnije, i tako im je utjecaj mnogo dugotrajniji.

Očekujemo dakle, da će nesamo kler nego i razni redovi i kongregacije uspješno pomagati to Djelo svojim molitvama i svojom suradnjom, pa svima, koji će tako da rade, podjeljujemo svoj biskupski blagoslov.

ROERMOND, 14. listopada 1906.

† J. H. Drehmanns,
biskup roermondski.»

Listu su dodane »opće ustanove« novoga »Djela« s pozivom, da se skupa s listom priopće svima svećenicima u pojedinim župama. Evo ih u hrvatskom prijevodu!

»Opće ustanove za Djelo zatvorenih duhovnih vježba.

1. Djelo zatvorenih duhovnih vježba za sve (društvene) razrede jest župsko i biskupijsko djelo te kao takovo uživa lično pokroviteljstvo Njegove Presvijetlosti biskupa...

2. Biskup imenuje kao svojega zamjenika za cijelo Djelo svjetovnoga svećenika s naslovom i vlašću generalnoga upravitelja.

3. Svaka je dekanija u biskupiji sekcijom Djela pod vodstvom prečasnoga g. dekana.

4. Svaka dekanija ima toliko daljnih odjeljenja, koliko je u njoj župa. Ipak se mogu dvije ili više manjih župa ili dvije i više župa iste općine združiti u jedno takovo odjeljenje.

5. Na čelu svakoga takovog odjeljenja je mjesni župnik; a ako je nekoliko župa jednim odjeljenjem, dekan mjesni ili, ako dekana nema, najstariji župnik, dok su ostali članovi upravnog odbora.

6. Upravitelji tih odjeljenja brinut će se za to, da se nađu muževi i žene za revnitelje duhovnih vježba.

7. Generalnoga upravitelja pomaže u upravi generalno vijeće, što ga sastavljaju revnitelj i revniteljica, koje imenuje biskup, i dva dekana, koje i opet imenuje Njegova Presvijetlost. Osim njih valja pozvati na sjednice upravnog vijeća i upravitelje i upraviteljice domova za duhovne vježbe.

8. Spomenuti revnitelj ima naslov i dužnost generalnog tajnika, a revnitelja generalne blagajnice.

9. Svaki upravitelj odjeljenja izabire tajnika i blagajnika između mjesnih revnitelja.

10., 11. i 12. Upravu sekcije sačinjavaju dekan, tajnik, blagajnik i dva župnika, koje imenuje dekan, a upravu odjeljenja župnik te tajnik i blagajnik, koje imenuje župnik.

13. Upravni odbor odjeljenja sastaje se barem jednom na mjesec, sekcija barem jednom svakih šest mjeseci, a generalni odbor najmanje jednom na godinu ili svakiput, kad generalni upravitelj i tri odbornika to smatraju korisnim. Svake se godine pozivlju svi dekani biskupije na generalnu skupštinu. Na njoj donosi generalni odbor svoj godišnji izvještaj, koji će se tiskati i podijeliti.

14. Dužnost pojedinih odbora jest: pomati svojega upravitelja u širenju Djela, u kupljenju egzercitanata, u sabiranju i podjeljivanju novčanih prinosa.

15. Revnitelji pomažu svoja odjeljenja propagandom, kupljenjem članova i sabiranjem prinosa.

16. Novac sabran u pojedinim odjeljenjima dobiva blagajnik, koji ga opet uručuje blagajniku sekcije, kojoj pripada.

18. Novac određen za potporu za obavljanje duhovnih vježba mora se za taj cilj i potrošiti; preostane li što god, mora se poslati generalnom blagajniku.

19. Devet desetina prinosa, što ih saberu revnitelji, pripada upravnom odboru sekcijskom, a jedna desetina generalnom blagajniku.

20. Novac sabran po pojedinim sekcijama ima se trošiti za putovanje u domove duhovnih vježba ili za same duhovne vježbe članova dotične sekcije ili za naknađivanje dnevnica izdubljenih zbog obavljanja duhovnih vježba. Kod podjeljivanja novca raznim odjeljenjima mora sekcijski odbor imati obzira, koliko je to moguće, na prinose i na potrebe pojedinih odjeljenja.

21. Novac prema t. 19. poslat generalnom blagajniku upotrijebit će generalni odbor za pomoć sekcijama i odjeljenjima potrebnim pomoći, a što preostane, za propagandu ili za potporu domova za duhovne vježbe.

22. Sekcijski predsjednici dogovaraju se ispred svojih odbora o broju i vrsti (muževi ili žene; činovnici i slično ili radnici itd.) egzercitanata, koje bi valjalo poslati na duhovne vježbe. Premda u pravilu valja polovicu novca čuvati za muške, a polovicu za ženske, ipak će potreba sama biti najboljim vodičem u pojedinim slučajevima.

23. Generalni odbor će odrediti, koliko će i kada biti duhovne vježbe.

pa će sve urediti sporazumno s domom za duhovne vježbe; na ostalo te na promjene, koje bi se pokazale potrebnima, upozorit će sekcijiski predsjednik generalni odbor, ili, ako je zgodnije, upravitelja doma za duhovne vježbe, koji će to onda saopćiti generalnom odboru.

24. U sporazumu s generalnim odborom i s odobrenjem njegovim i predsjednika dotične sekcije mogu upravitelji domova za duhovne vježbe organizirati u svojim kućama duhovne vježbe, koje su neodvisne od župskih i biskupijskih prinosa. Duhovne vježbe za nekadašnje učenice i za radnice, što se dosele davale u nekim samostanima, mogu se i dalje davati uz iste uvjete.

25. Savezno s ovim općim ustanovama izdana su i posebna pravila za duhovne vježbe kako muževa tako i žena.

Videno i odobreno.
Roermond, 1. listopada 1906.

† J. H. Drehmanns, biskup
roermondski.*

Ako ovaj akt svjedoči za veliku organizatorsku sposobnost Holanđajaca, onda način rada svjedoči o velikoj praktičnosti i, rekao bih, spretnoj primjeri trgovačkih sposobnosti na dobru stvar tako, da se na njima upravo doslovce ispunja ona evanđeoska poredba: »Sinite est regnum coelorum homini negotiatori . . . slično je kraljevsko nebesko trgovcu . . . « (Matej 13, 45.)

»Djelo za duhovne vježbe« na djelu!

U djelovanju organizma, kojega smo sustav gore vidjeli, možemo razlikovati tri momenta: a) pripravljanje duhovnih vježbi; b) same duhovne vježbe i c) čuvanje plodova duhovnih

* Prevedeno prema tekstu, što ga donosi o. Devane, 1. c., str. 38—41. On mu dodaje još i izvadak iz »Acta et Decreta Concilii Provincialis Ultrajectensis (= Utrecht) 1924. (str. 196.), u kojem holandijski biskupi izriču ovu želju:

»Non raro accidit, ut fideles laici, sive viri sive mulieres, exoptent in sacram secessus solitudinem se recipere, ut per dies aliquot, seiuncti ab hominum societate, divinarum rerum meditationibus piisque lectionibus instantes, conscientiam ab omni inquinamento peccati abluere, vel spiritum fervoris renovare, aut de statu amplectendo decernere, vel alium in finem divinae benedictionis abundantiam implorare valeant.

Percupimus vel maxime, ut iste spiritualium exercitiorum usus, qui tot inaeestimabiles fructus adiunctos habet, inter fideles omni studio promoveatur, utque saepe per ista exercitia singuli in Christo filii anteactae vitae errores reparare ac semetipsos spiritu mentis renovare studeant.

Quare **parochi et alii sacerdotes** personis, quae huiusmodi exercitiis spiritualibus vacare cupiunt, **commendare ne omittant** domus ad hunc finem extractas, ut ibi sub perito duce ac moderatore fideles ea instituendi commoditatem habeant. At et ipsi, ad Ordinarii praescripta, fideles ad sacram secessum spiritualem ingrediendum **frequentiter excitent** . . . «

vježbi, ali kako je finansijsko pitanje jedno od prvih, koje iskrsava, čim se počnu i pripravljati duhovne vježbe, to ćemo ga obraditi u vezi s pripravom.

a) Pripravlanje duhovnih vježbi.

Kako se već iz osnivanja kuća za duhovne vježbe vidi, radilo se odmah početka prema načelima kat. akcije: hierarhija i hierarhijska podjela dala je okosnicu. Još bolje se to vidi iz organizacije »Djela za duhovne vježbe«. Tako je stoga i u radu oko pripravlanja duhovnih vježbi. Ali dakako da je i sam razbor tražio neke modifikacije. Za radnike i za seljaštvo slobodno je organizirati tečajeve duhovnih vježba samo u domovima, koji se nalaze na teritoriju odnosne biskupije. Za ostale društvene razrede slobodno je kupiti učesnike iz sviju biskupija. Tim se odredbama uklonile sve neugodnosti »konkurencije«. Dok se misao duhovnih vježba još nije u kojem kraju udomila, doći će po koji redovnik da govori po nedjeljama i blagdanima i prije i poslije podne sabranim župljanima. Vrlo se lijepa zgoda za to pruža, ako se gradi novi dom za duhovne vježbe, za koji treba kupiti prinosnike¹⁰. Pri tome jako dobro dolazi, što je u Holandiji sve organizirano u »organizaciji staleža« (Standorganisaties) i po »stručnim organizacijama«. »Organizacija staleža« dijeli sve članove u tri razreda: »viši, srednji i radnički stalež« te se brine za njihovu vjersku i moralnu odgoju, dok se stručna organizacija dijeli u četiri glavne grupe: a) katolički poslodavci, b) katolički namještenici, c) katolički trgovci i sl. i d) katolički gospodari (ratari) te nastoji ponajprije, da svoje članove materijalno pomogne. U okviru tih glavnih grupa organizirani su svaki u svojoj stručnoj organizaciji: činovnici, privatni činovnici, pošтари, redari, učitelji, pravnici, liječnici itd. Svaka takova organizacija ima svojega duhovnika i svoje glasilo, pa se između ostaloga u tim glasilima javlja članovima i to, kad će i u kojem domu za duhovne vježbe biti tečaj za njih. Dok stručna organizacija olak-

¹⁰ Kad su htjeli graditi dom duhovnih vježba u Spaubeeku, podijelili su revniteljima liste i knjižice. Na čelu su nosile ime župe i ime revnitelja, a onda su slijedila imena »osnivača doma« poredana prema ulicama. »Osnivači« bi se obvezali, da će deset godina davati po 1 gulden, a revnitelj bi svake godine zaišao ulicom i nastojao pobrati obećani novac. Svaki je osnivač dobio posebnu, lijepo izradenu diplomu, koja je nosila kao sliku crtež doma, koji se imao graditi. Tim se načinom manje više u roku od deset godina amortizira dug za dom. O. Cramer, koji mi je sve te papire pokazao, reče, da ipak ima i to svojih poteškoća i da se lako prevariti u računu. Jer dogodi se, da nekoji kasnije ipak odustanu, jer im je preteško toliko žrtvovati, nekoji opet umru, prije nego su ispunili svojih deset godina. Ali zato valja neprestano raditi, pa tako se nadu opet drugi, koji će popuniti ostavljena mjesta.

šava organiziranje pojedinih tečajeva, dotle staleška organizacija, kojoj mora pripadati svaki član stručne organizacije¹¹, daje ključ za to, kako će se pojedincu odmjeriti cijena za troškove duhovnih vježba: viši staleži plaćaju za tri dana po 25 guldena, srednji po 10, 12:50 i po 15 a radnički po 7:50 guldena!

Lako je razumjeti, da će baš kod ovoga posljednjega staleža biti najviše neprilike za trošak, pa da će baš ta neprilika biti počesto i isprikom, da se ne moraju obaviti zatvorene duhovne vježbe. Stoga praktični talenat holandski nije ni toga zaboravio. Da se mogu pomoći siromasi, da se naknadi radniku izgubljena nadnica, putni trošak u dom duhovnih vježba i sl., obilaze revnitelji ili običnije revniteljice svaki osam ili barem svaki mjesec dana po selu i kupe »filir duh. vježba«, prinose za tu svrhu, a novac predaju mjesnom upravitelju »Djela za duh. vježbe«, te se dalje upravlja novcem, kako propisuju pravila istog »Djela«. Nadzire te sabiračice obično koja časna sestra.

Drugi način pomoći siromašniji jest način pomoću t. zv. »kwitantieboekje«. To su knjižice, koje se podijele pojedinim porodicama, a podijeljene su na sama mala polja, u koja se mogu lijepiti markice-potvrđnice za 10, 25 i 50 centi (= po prilici 2, 5 i 10 dinara), što ih posebni revnitelji svake sedmice ili barem svakih četrnaest dana pobiru ulijepivši za potvrdu takovu markicu. Tako se za šest mjeseci dotično za godinu dana sakupi svotica, koju odbor »Djela duh. vježba« ulaže osim »filira«. Kamate idu za unapređivanje »Djela« u dotičnoj župi, a novac se, osim u slučajevima izvanredne nesreće, izdaje samo onda, kad koji član porodice ide da obavi duhovne vježbe. U takovu slučaju dat će mu pače i potporu iz »filira«, ako ne bi bilo dosta troška, a sam ga ne bi mogao namaknuti.

b) U dom za duhovne vježbe !

Obično dovede župnik ili njegov zamjenik sam svoje župljane u dom duhovnih vježba i opet ih odvede kući, kad se svrše. Rastanak s domom duh. vježba, kako sam se i lično uyjerio, neobično je srdačan i dirljiv. Nakon mnogih pozdrava i zahvala obično se dađu svi zajedno fotografirati, pa se fotografije sve čuvaju i u samom domu. Neki župnici običavaju još vrativši se kući obaviti posebni »Te Deum« sa svojim egzercitantima¹².

¹¹ Tako je odredio holandski episkopat, kad su stručne organizacije, koje su i same organizirane na vjerskoj bazi, htjele istisnuti »organizaciju staleža«. Biskupske se odredbe odmah i radikalno provele, jer su Holandski upravo uzorni u poslušnosti prema crkvenim poglavarima: kako biskupi prema sv. Stolici, koje svaki mig najtočnije provode, tako svećenici i vjernici prema svojim biskupima, kojima se upravo slijepo pokoravaju.

¹² Kod svojega pohoda u Spaubeeku opazio sam, da su Holandski duhovne vježbe malo priljubili svojemu naturelu. Radi štednje s vremenom

c) Poslije duhovnih vježba.

Duhovne vježbe sv. Ignacija namijenjene su, kako to sam svetac u knjizi duhovnih vježba jasno ističe, ponajprije onima, »qui volunt insignes se exhibere in omni servitio sui Regis aeterni« — koji žele da se istaknu u službi Krista Kralja. Toga ne zaboravljaju župnici u Holandiji, kad počinju skupljati egzercitante po svojoj župi. To moraju biti ljudi zaista probрани, pravi kvasac za cijelu župu. Ali stoga im valja nakon obavljenih duhovnih vježba priklanjati posebnu pažnju. I opet rade rane o rame župa i dom duhovnih vježba, župski i redovni kler. Društvo »starih egzercitanata« (Oud-Retraitantenbond) ima svoje posebne značke, kojima se veoma ponosi, a pogđjednije ima i svoje vlastite prostorije za prijateljske sastanke. Svaki se mjesec drži duhovna obnova (rekolekcija), koja se sastoji od kratke propovijedi, općeg i posebnog ispitivanja savjesti, duhovnog čitanja (obično po koje poglavlje iz »Nasljeduj Krista«) te kratkoga blagoslova tako, da se sve svrši za jednu uru. Obično se te rekolekcije drže na prvi petak, a u prvu nedjelju je onda zajednička sveta pričest.

Osim ovih mjesečnih obnova obdržava se jednom u godini i svečana rekolekcija po dekanijama ili barem za više župa zajedno. Tada se razvije sva moguća svečanost. Sjajne procesije dolaze iz pojedinih župa u odabranu crkvu, nose se barjaci, zvone zvona, pjevaju se pjesme. Drži se svečana propovijed pa se taj lijepi dan završi svečanim blagoslovom. Imao sam prilike vidjeti takovu svečanost u Heerlenu, gradu od neko 40.000 stanovnika

obično se počinju duhovne vježbe u subotu u podne, jer subotu poslije podne svatko lakše žrtvuje, a nedjeljom se i onako ne radi. U utorak poslije ručka se duhovne vježbe svršavaju tako, da kraj malih distancija još isto veče može svaki biti kod kuće i prionuti uz svoj posao. Dnevni red ne ostavlja gotovo ništa prostoga vremena: sve je ispunjeno intenzivnim duševnim radom. Pri tom se s takovom skrupuloznošću izbjegava sve, što bi moglo ma i malo rastresti, da na pr. i u blagovaonici sjede egzercitanti kod stolova samo s jedne strane stola, kao da su u školskim klupama, a ne sučelice. Ali zato opet imaju obično poslije ručka odmor, za kojega se slobodno razgovaraju, igraju biljar te osobito razgovaraju o svojim potrebama s kojim od otaca, koji im daju duhovne vježbe (obično naime daju dvojica točke naizmjenice). Kraj njihova mirna temperamenta može se to lakše podnositi negoli što bi se moglo dopustiti kod nas jušnjaka.

Bio sam tom zgodom svjedokom i srdačnoga oprostaja s ocima i s kućom. Zahvaljivanju ni kraja ni konca. Neki mladić sav ganut govorio je nekoliko minuta ne znajući ništa drugo reći do li neprestano zahvaljivati: »Vele časni oci! To je bilo divno! Hvala! Nisam ni slutio! Hvala! Krasno je bilo! Hvala Vam, hvala!« Nakon fotografiranja posjedade u već naručene autobuse. Domahivanju ni kraja ni konca, dok ne izgubiše i oce s vidika!

i centru industrijskog kotara. Čovjek ne bi vjerovao, da bi mirni Holandijci bili kadri razviti takav živi sjaj i tako manifestirati svoju živu vjeru.

Kod svega toga sudjeluju i domovi za duhovne vježbe. Izdaju male mjesečnike, koji uz popis netom obavljenih duhovnih vježba i objavu narednih donose i izrađen duhovni govor za mjesečnu obnovu. A za svečanu obnovu obično dolazi po koji otac iz doma za duhovne vježbe i drži svečanu propovijed. Istom zgodom sabire na posebni sastanak i dogovor revnitelje i revniteljice »Djela za duhovne vježbe«, da ih utvrdi i potakne na još intenzivniji rad za Boga i duše.

* *

